

Denizcilik İşletmelerinde Liderlik: Bibliyometrik Analiz Leadership in Maritime Businesses: Bibliometric Analysis

Recep YÜCEL ^a

^a Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon ABD, Kırıkkale, Türkiye. akademik71@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Anahtar Kelimeler: Denizcilik işletmeleri Liderlik Bibliyometrik analiz	Amaç – Türkiye üç yanı denize sınır olduğundan, deniz yollarıyla üç kıtaya ve Afrika'ya ise Akdeniz aracılığıyla bağlanmaktadır. Bu yüzden, Türkiye'yi, deniz ticareti, deniz ulaştırmacılığı ve deniz turizminin önemli bir üssüne dönüştürmektedir. Bu görüşlere dayanılarak, çalışmanın amacı; yönetim ve liderlikte özel bir alan olması nedeniyle, denizcilik işletmeciliğinde liderliğin rolünün literatürdeki yerinin araştırılmasıdır. Yöntem – Çalışmada, WOS veri tabanından 1989-2023 yılları arası yapılan 288 eserin verisi bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Veri analizi amacıyla yazarlar, ülkeler, dergiler, alıntılar, temalar arasındaki ilişkileri değerlendirmek ve görselleştirmek için sıklıkla kullanılan VOSviewer ve R Studio Biometrix paket programları kullanılmıştır. Bulgular – Verilerin analiziyle elde edilen bulgular sonucunda, veri setinde yer alan ve alandaki eserlerin yıllık büyüme oranı %4.71 ve her bir yayına düşen ortalama atıf sayısı 11.74 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, uluslararası iş birliği oranı %15.28 olarak belirlenmiştir. Denizcilikte liderlik alanında yapılan yayınların çoğunluğu uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve ulaşım gibi alanlara odaklanmıştır. Yayınların türü incelendiğinde ise makalelerin %82.64'ünü oluşturduğu görülmüştür. Tartışma – Yıllara göre yapılan yayın sayıları incelendiğinde, denizcilikte liderlik konusundaki araştırmaların öneminin arttığı gözlemlenmiştir. Ülkeler bazında bilimsel üretim incelendiğinde ise ABD'nin önde olduğu görülmüştür. Anahtar kelimelerin analizinde ise liderlik, denizcilik endüstrisi ve Güney Çin Denizi gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak, denizcilikte liderlik alanında yapılan araştırmaların daha fazla önem kazandığı ve bu alanda kayda değer bir düzeyde uluslararası iş birliğinin gerçekleştiği görülmektedir.
Gönderilme Tarihi 22 Temmuz 2024 Revizyon Tarihi 9 Aralık 2024 Kabul Tarihi 15 Aralık 2024	
Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi	
ARTICLE INFO	ABSTRACT
Keywords: Maritime businesses Leadership Bibliometric analysis	Purpose – Since Türkiye is bordered by the sea on three sides, it is connected to three continents and Africa via the Mediterranean by sea routes. Therefore, perspective transforms Turkey into an important base of maritime trade, maritime transportation and maritime tourism. Based on these views, the aim of the study is to investigate the place of the role of leadership in maritime business in the literature, as it is a special field in management and leadership. Design/methodology/approach – In the study, data of 288 works from the WOS database between 1989-2023 were examined using the bibliometric analysis method. For data analysis, VOSviewer and R Studio Biometrix package programs, which are frequently used to evaluate and visualize the relationships between authors, countries, journals, citations and themes, were used. Findings – As a result of the findings obtained by analyzing the data, the annual growth rate of the works in the field in the data set was determined as 4.71% and the average number of citations per publication was determined as 11.74. In addition, the international cooperation rate was determined as 15.28%. The majority of publications in the field of maritime leadership focused on areas such as international relations, political science and transportation. When the type of publications was examined, it was seen that they constituted 82.64% of the articles. Discussion – When the number of publications made by year is examined, it is observed that the importance of research on leadership in maritime is increasing. When scientific production is examined on a country basis, it is seen that the USA is ahead. In the analysis of the keywords, it is seen that topics such as leadership, maritime industry and the South China Sea come to the fore. As a result, it is seen that research in the field of maritime leadership has gained more importance and a significant level of international cooperation has been realized in this field.
Received 22 July 2024 Revised 9 December 2024 Accepted 15 December 2024	
Article Classification: Research Article	

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Yücel, R. (2024). Denizcilik İşletmelerinde Liderlik: Bibliyometrik Analiz, İşletme Araştırmaları Dergisi, 16 (4), 2536-2549.

1. Giriş

Denizcilik sektörü, yavaş ama çok büyük düzeylerde yük, insan lojistiği ve ulaşımını sağlayan halen alanda en önemli bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki dünya ticareti genellikle deniz yolu taşımacılığıyla yapılmaktadır (Öter, 2023: 1). Deniz ulaştırması çok büyük miktarlardaki yüklerin farklı yerler arasında tek defada naklini sağlayan, uluslararası pazarları birbirine bağlayan, alternatifi olmayan bir ulaştırma türü olarak ülkelerin kalkınmasında ve ticarete büyük öneme sahip olmaktadır (Yorulmaz ve Birgün, 2016: 60).

İşletmelerde yönetim olgusunun en önemli kaynağı insan olması nedeniyle, insanların ihtiyaçlarını karşılamak ve bu kapsamda işletmelerin erişmesi etkin bir organizasyon faaliyetini ve beraberinde yöneticinin liderliğini gerektirmektedir (Öter ve Ayan, 2016: 130). Denizcilik işletmelerinde de bu durum, insan kaynağındaki çok farklı ve dayanıklılık gerektiren çalışanlardan oluşması nedeniyle, daha da öne çıkmaktadır (Simona ve Cristina, 2013: 529).

Denizcilik işletmeleri ve denizcilik, heterojen bir ekiple ve farklı bir uluslararası ortamda geliştirilen bir faaliyet olarak kendini göstermektedir. Dolayısıyla denizcilik işletmelerinde yönetimi sağlayabilmek için liderin sosyal yönünün güçlü olması gerekmekte ve liderlik tarzı öne çıkmaktadır (Simona ve Cristina, 2013: 529).

Literatürde, liderlik kavramı, hemen hemen bütün sektörlerde, benzer tanımlarla ifade edilmektedir. Bunlardan bir kaç verilecek olunursa: “Bireyleri veya grupları işbirliği içinde ve etkili bir şekilde çalışmaya teşvik etme, motive etme ve güçlendirme yeteneği” (Bwalya, 2023: 181-194) şeklinde tanımlanabilmektedir. Başka bir ifadeyle, Saruhan ve Yıldız’a göre (2009: 231-232), liderlik, başkalarına yapılmasının gerekli olduğunu düşündüğü şekilde istekle yaptırabilme becerisi şeklinde tanımlanmaktadır. Lider bu yönde bireyleri ve grupları kendi düşünceleri yönünde yönlendirebilen kimse olarak karşımıza çıkmaktadır (Öter ve Ayan, 2016: 130).

Bu çalışmada liderlik kavramının denizcilik işletmeleri kapsamında araştırılması ve denizcilik işletmelerinde liderliğe yönelik yayınlanmış olan çalışmaların, Web of Science veri tabanında bibliyometrik olarak analizi amacıyla tasarlanmıştır. Bu çalışmanın, denizcilikte liderlik konusunda Türkiye’de yapılan çalışmanın çok az sayıda olması dolayısıyla literatürdeki bu boşluğu gidermeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Bunun için öncelikle, liderlik kavramı ve kapsamı sonrasında denizcilik işletmeleri açısından liderlik konusu incelenecektir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1.Liderlik Kavram ve Kapsamı

Literatürde, liderlik oldukça sık çalışılan bir konu olması nedeniyle ile ilgili pek çok tanıma ulaşmak mümkündür. Northouse’a göre (2018), liderlik, “başkalarını ortak bir hedef veya vizyona ulaşma yönünde etkileme ve yönlendirme sürecini” ifade etmektedir (Bwalya, 2023: 182). Bir başka tanımla, liderlik, “Bireyleri veya birleştirilmiş işbirliği içinde ve etkili bir şekilde çalışmayı teşvik etme, motive etme ve güçlendirme yeteneği” olarak ifade edilmiştir (Bwalya, 2023: 182). Bir başka tanımla, Graham’a göre (1997) liderlik, bir grubu, eğer orada bir lider olmasaydı ulaşılamayacak olan ortak bir hedefe doğru hareket ettirme yeteneğidir (Val and Kemp, 2023: 28-31).

Liderliğin özünde bireyleri etkileme ve istenilen şekilde yönlendirebilme bulunmaktadır (Yorulmaz, 2020: 56). Özellikle günümüzde rekabette insan kaynağının öneminin artması, onu etkin bir şekilde yönlendirebilen liderlere gereksinimi arttırmıştır. Liderin bir takım özelliklere sahip olması önemlidir. Bu özellikler şu şekilde belirtilmektedir (Cronin, 1996; Akt.; Öter, 2023: 8):

“Vizyon sahibi olma ve ilham verebilme, kendini farkındalık, özgüven, tarih bilinciyle geniş bir evrensel bakış açısına sahip olma, motivasyon sağlayabilme ve manevi duyguları etkileyebilme, dürüst ve entelektüel olma, ikna edebilme, etkin iletişim, dinleme becerisi, zeki ve akıllı olma, cesaretli, enerjik ve tahammül gücü olma, güç ve otoritenin doğasını bilme, toplum mimarı olarak ortak ağ kurma, öğrenmeye açık olma, yenilikçilik, risk alabilme, girişimci olabilme, amaca odaklanabilme, esnek olma, mizah duygusuna sahip olma ve derinlemesine inceleme yeteneğinin bulunması olarak sıralanabilmektedir.”

Bu özellikler içerisinde liderlik kuramlarında en çok liderin vizyoner olması vurgulanmıştır (Aslan, 2019). Liderin vizyoner olması, yapılan çalışmada organizasyonel performans için son derece önemli bulunmuştur. Güçlü bir vizyoner liderlik gösteren yöneticinin çalışanların performansları yüksek bulunmuştur. İyi yönetici ama vizyoner olmayan yöneticilerin çalışanları, orta düzeyde performans göstermişlerdir. Yöneticilik ve vizyonu zayıf yöneticilerin çalışanları, kötü performans göstermişlerdir (Stoner, 1988; Akt.; Blanchard, 2022: 42). Dolayısıyla liderlikte en önemli özelliklerden biri liderin vizyona sahip olmasıdır (Aslan, 2019).

Günümüz liderliğinde çalışanların artan demokratik meyilleri, duyguların liderlikteki önemini artırarak; duygusal zekâya sahip liderlerin önemine işaret edilmektedir. Bunun yanı sıra liderlikte etkinliği sağlayabilmek için sol beyin yetenekleriyle sayısal verilerle yönetim ile birlikte sağ beyin yeteneği olan sezgilerle yönetimin de eş anlı kullanılmasını gerekli kılmaktadır (Aslan, 2013).

2.2. Denizcilik İşletmeleri ve Liderlik

Alan yazında, liderlik kavramı yoğun ele alınan bir konu olmasına rağmen, denizcilik işletmeleri ve liderlik yönünde sınırlı sayıda çalışmalara ulaşmak mümkündür. Denizcilik işletmeleri kapsamında; 25479 sayılı Resmi Gazete’de, 18.05.2004 tarihinde kabul edilen, 01.06.2004 tarihinde yayınlanmış, 5174 numaralı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsaları Kanununda deniz ticaret odası kurmak için aşağıdaki meslekler belirtilmiştir (<https://www.mevzuat.gov.tr>) Buna göre deniz ticareti faaliyetleri olarak şunlar belirtilmektedir:

“Gemi sahipleri, donatanlar ve donatma iştirakleri, gemi işletenler, gemi acenteleri, gemi alım satım, navlun komisyoncuları, forvarderler, stivedor ve puantaj firmaları, gemi klas müesseseleri, deniz sigorta müesseseleri ve acenteleri ile deniz ekspertiz kuruluşları ve sürveyörleri, deniz malzemesi, kumanyacılar ve deniz sanayi malzemesi alım satımı yapan firmalar, gemi akaryakıt ikmal ve sağlama işiyle uğraşan firmalar, marina ve liman işletme firmaları, balıkçılıkla ilgili gemi işleten firmalar, yat turizmi, balıkçı gemiciliği, kafes balıkçılığı, denizaltı su hizmetleri, gezinti tekneleri, kruvaziyer turizmi, dip kaynakları ve deniz kumcuları, denizde atık ve çevre temizliği ile uğraşan firmalar, gemi ve yat inşa ve yan sanayi firmaları, su üstü ve su altı deniz sporları ile uğraşan firmalar”

Bir başka denizcilik işletmeleri kapsamında deniz ulaştırma sistemleri ele alınmaktadır. Buna göre deniz ulaştırma sistemi içerisinde aşağıdaki işletmeler sıralanmaktadır (Deveci, 2013: 23):

“Deniz taşımacılığının asli işletmeleri olarak gemi sahipleri ve gemi işletmeleri, denizyolu taşıma hizmetini kullanan müşteriler ve kullanıcılar, deniz taşımacılığında aracı konumunda olan işletmeler, deniz ulaştırmasında destekleyici ve kolaylaştırıcı faaliyette bulunan işletmeler, kuruluşlar ve deniz ulaştırması ile ilgili devlet otoriteleridir”

Denizyolu taşımacılığı, insanların veya yüklerin denizde seyreden vasıtalarla farklı yerler arasında taşınması anlamına gelmektedir (Tatar, vd., 2019: 141). Denizyolu taşımacılığı sistemi (The marine transportation system), “özel gemilerden, ziyaret ettikleri limanlardan ve fabrikalardan terminallere, dağıtım merkezlerinden marketlere kadar ulaşım altyapısından oluşan özel deniz araçları ağı” olarak tanımlanmaktadır (Corbett ve Winebrake, 2008).

Denizcilik işletmeleri yönetimi özellikle gemi yönetimi, çok çeşitli ve çözümü hayli zor ve karmaşık problemlere sahiptir. Dolayısıyla gemideki liderler, grup bütünlüğünü sosyal işlev olarak sürdürürken, bu problemleri de etkin çözebilmelidir (Simona ve Cristina, 2013: 529). Bu durum da denizcilik işletmelerinde liderlik becerisini, kapasitesini, uzmanlığını ve deneyimini gerekli kılmaktadır.

Denizcilik liderliği, diğer liderlik tanımlarından farklılık gösterir mi, sorusu akla gelmektedir. Literatür incelendiğinde farklı tanımlara rastlamak mümkündür ancak denizcilik liderliği, “bir grup insanı, zorlayıcı olmayan yöntemlerle, uzun vadeli çıkarlarına uygun bir yönde, grubun güçlerini ve kaynaklarını boşa harcamadan ve olumsuz insani yönünü istismar etmeden yönlendirme süreci” olarak tanımlanmaktadır (Simona ve Cristina, 2013:529).

3. Yöntem

Bu çalışmanın araştırma kısmında, kullanılacak verilerin detaylı ve kapsamlı olması nedeni ile nicel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz kullanılmış ve betimsel araştırma yapılmıştır. Bibliyometrik analiz, büyük miktardaki verilerin keşfetme, düzenleme ve analiz edilmesi yoluyla (Daim vd., 2006) belirli bir alanın istatistiksel yöntemler kullanarak parametreleri tanımlamak için kullanılan yöntemdir (Van Raan, 2004). Öte

yandan, bibliyometrik analize benzerliği ve içermesi nedeniyle içerik analizi, yazılı veya görsel dokümanları belirli ölçütlere göre incelemek amacıyla istatistiksel ve matematiksel yöntemler kullanılarak yapılan, belirli bilgi alanında gerekli bilgileri belirlemede kullanılan (Kantek, vd., 2019; Oliveira vd., 2019; Özkan ve Sürmeli 2023), bir araştırma alanının genel bir resmini ortaya koyan analiz yöntemidir (Merigó ve Yang, 2017).

Bu çalışma, Web of Science (WOS) veri tabanında yayın başlığında, özetinde veya anahtar kelimesinde “denizcilik (maritime)” ve “liderlik (leadership)” kavramları içeren çalışmalarının bibliyometrik olarak analizini amaçlamaktadır. Bu kapsamda WOS veri tabanından 1989-2023 yılları arası yapılan 288 eser araştırma verisi olarak incelemeye alınmıştır. Her iki analizinde ortak yönü olarak veri analizlerinde, istatistiksel ve matematiksel yöntemler kullanıldığına işaret edilmektedir. Dolayısıyla, bibliyometrik analizin çalışmanın araştırma kısmıyla uygun olduğu kanısına varılmıştır.

Bu çalışmada, analiz sonuçları WOS veri tabanından alınmıştır. Buna göre, veri analizi amacıyla yazar, ülke, dergi, alıntılar, anahtar kelime ve tema arasındaki ilişkileri değerlendirmek ve görselleştirmek için geniş bir şekilde kullanılan VOSviewer ve R Studio Biometrix paket programları kullanılmıştır. Bu çalışmanın tek bir veri tabanından incelenmesi, araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bibliyometrik analizin ortaya konulan avantajları dikkate alınarak, çalışmanın araştırma kısmında; Web of Scences veri tabanında “denizcilik (maritime)” ve “liderlik (leadership)” kavramları içeren ve denizcilik işletmesinde liderlik kategorisinde yayınların incelenmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Yönetim ve liderlikte özel bir alan olması nedeniyle, denizcilik işletmeciliğinde liderliğin rolünün literatürdeki yerinin araştırılması çalışmanın soruna işaret etmektedir.

3.2. Evren-Örneklem

Bu amaçla ilgili kategoriden 1989-2023 yılları arası yapılan 288 yayın araştırma verisi olarak incelenmiştir.

3.3.Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Araştırmanın veri analizinde; analiz edilen yayınların içeriklerine yönelik ve aralarındaki ilişkileri değerlendirmek ve görselleştirmek için VOSviewer ve R Studio Biometrix paket programları detaylı olarak kullanılmıştır.

4.Bulgular

Araştırmanın bu kısmında; veri seti temel içerik bilgilerine göre dağılımına yönelik yapılan analizlerden elde edilen ve yazar bilgilerine ve yazarların bilimsel üretkenlik bilgilerine göre dağılımı bulgular tek tek incelenerek değerlendirmeleri yapılmıştır. Araştırmada verilerden elde edilen bulgular; tablo 1, 2 ve şekil 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,10, 11, 12 ve 13 de verilmiştir.

4.1. Veri Seti Bilgilerine Göre Dağılım

Araştırma kapsamında 1989-2023 arası 288 yayın incelemeye alınmıştır. Veri seti içerisinde toplam 288 eserde 929 anahtar kelime kullanılmış olup, bu alanda eserlerin yıllık büyüme oranı %4.71, her bir yayın başına ortalama atıf sayısı 11.74'dür. Uluslararası iş birliği oranı ise % 15.28 olarak saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırma Veri Temel Bilgiler (R Studio Biyometrix Programı Analiz Sonucu)

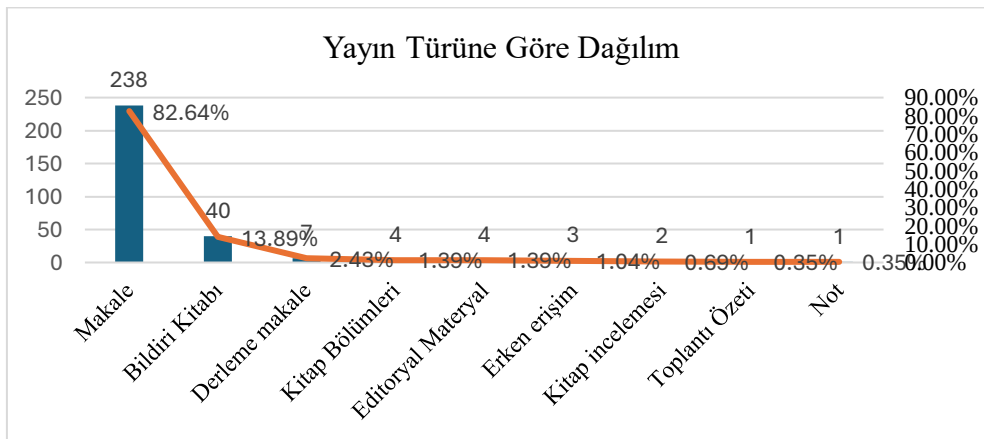
Veri Seti Hakkında Ana Bilgiler	Değerler
Zaman aralığı	1989-2023
Eser sayısı	288
Yıllık büyüme oranı %	4,71
Eser ortalama yaşı	8,32
Eser başına ortalama alıntılar	11,74
Referanslar	11514
Anahtar kelimeler	929
Yazar sayısı	595
Tek yazarlı belgelerin yazarları	130
Belge başına ortak yazarlar	2,26
Uluslararası ortak yazarlık yüzdesi	15,28

Tablo 1'e göre, alandaki eserlerin yıllık büyüme oranı %4.71 ve her bir yayına düşen ortalama atıf sayısı 11.74 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, uluslararası iş birliği oranı %15.28 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2. Yayınlarının Araştırma Alanına Göre Dağılımı (WOS Veri tabanı Web Analiz Sonucu)

Web of Science Kategorileri	Kayıt Sayısı	% (288 üzerinden)
Uluslararası İlişkiler	69	23.958
Siyaset Bilimi	34	11.806
Ulaşım	32	11.111
Bölge Çalışmaları	27	9.375
Tarih	24	8.333
Çevre Çalışmaları	20	6.944
Eğitim ve Eğitim Araştırmaları	17	5.903
Ulaşım Bilimi ve Teknolojisi	16	5.556
Yönetim	15	5.208
Deniz Mühendisliği	14	4.861

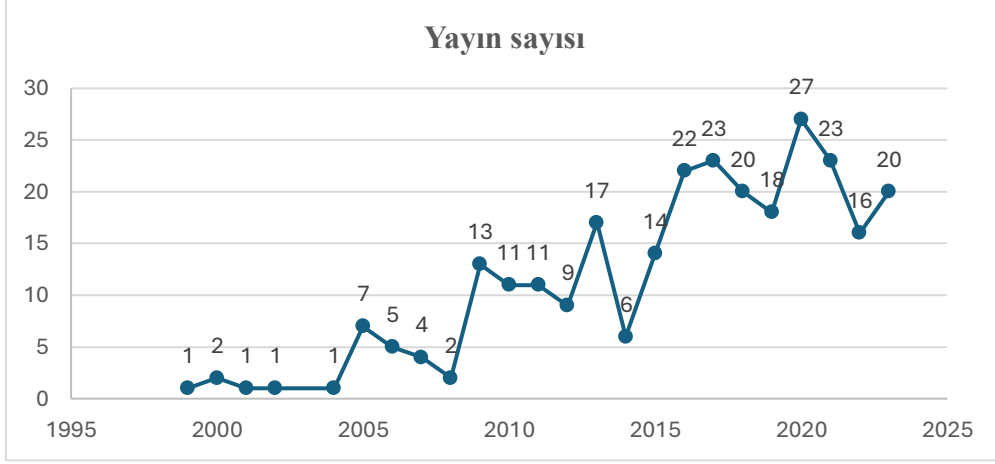
Tablo 2'de denizcilikte liderlik alanında yapılan yayınların araştırma alanlarına göre dağılımı verilmiştir. Buna göre yayınların %23,95'inin uluslararası ilişkiler, %11,80'inin siyaset bilimi, %11,11'inin ulaşım, %9,38'inin bölge çalışmaları, %8,33'ünün tarih, %6,94'ünün çevre çalışmaları, %5,90'ının eğitim araştırmaları, %5,56'sının ulaşım bilimi ve teknolojisi, %5,21'inin yönetim ve %4,86'sının deniz mühendisliği alanında olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Yayınların Çeşidine Göre Dağılım

Şekil 1’de araştırmanın çeşidine göre dağılımı verilmiştir. Yayınların %82,64’sinin makale (238 adet), %13,89’unun konferans bildirisi (40 adet) ve %2,43’ünün derleme makale olduğu görülmektedir.

4.2. Eser Sayısı ve Yılda Yapılan Bilimsel Eser Bilgisine Göre Dağılımı

Araştırma ile eser sayısı ve yılda yapılan bilimsel eser bilgisine göre dağılımı Şekil 2’de verilmiştir.

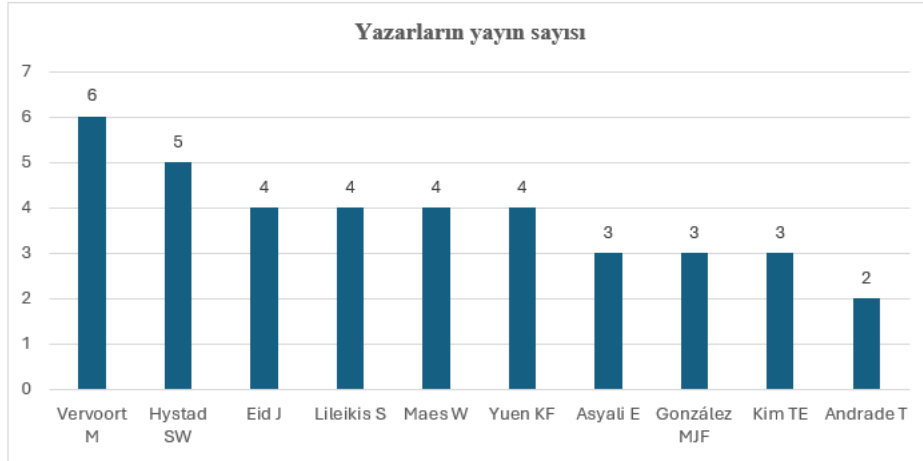

Şekil 2. Yıllık Bilimsel Eser Sayısı

Şekil 2’de, bu alanda yapılan yayın sayısının yıllara göre artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum, "denizcilikte liderlik" alanında yapılan araştırmaların önem kazandığını ortaya koymaktadır. Yıllara göre yayın sayıları; 2023 yılında 20 yayın, 2022 yılında 16 yayın, 2021 yılında 23 yayın, 2020 yılında 27 yayın, 2019 yılında 18 yayın, 2018 yılında 20 yayın, 2017 yılında 23 yayın, 2016 yılında 22 yayın, 2015 yılında 14 yayın, 2014 yılında 6 yayın, 2013 yılında 17 yayın, 2012 yılında 9 yayın, 2011 yılında 11 yayın, 2010 yılında 11 yayın ve 2009 yılında 13 yayındır.

4.3.Yazar Bilgilerine Göre Dağılımı

Araştırma ile yazar bilgilerine göre dağılımı Şekil 3’de verilmiştir.

Şekil 3. En Çok Yayın Yapan Yazarların ve Yayın Sayıları

Şekil 3’de liderlik ve denizcilik işletmeciliği alanında en çok yayın yapan yazarlar ve yayın sayıları; Vervoort, M. (6 yayın), Hystad, S.W. (5 yayın), Eid, J. (4 yayın), Lileikis, S. (4 yayın), Maes, W. (4 yayın), Yuen, K.F. (4 yayın), Asyalı, E. (3 yayın), González, M.J.F. (3 yayın), Kim, T.E. (3 yayın) ve Andrade, T. (2 yayın) şeklinde sıralanmaktadır.

4.4. Yayın Yapılan Yayıncı Bilgisi

Araştırma ile yayın yapılan yayıncı bilgileri Şekil 4’de verilmiştir.

Şekil 4. Yılda Yapılan Yayınların Yayın Sayısı

Şekil 4’de en fazla yayın yapan kuruluşlar; Marine Policy (12 yayın), WMU Journal of Maritime Affairs (12 yayın), TransNav: International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation (9 yayın), International Journal of Maritime History (6 yayın), Journal of Strategic Studies (5 yayın), Safety Science (5 yayın), Advances in Intelligent Systems and Computing (4 yayın), International Affairs (4 yayın), China Quarterly of International Strategic Studies (3 yayın) ve East Asian Policy (3 yayın) şeklinde sıralanmaktadır.

4.5. Yazarların Kurum Bilgileri

Araştırma ile yazarların kurum bilgileri Şekil 5’de verilmiştir.

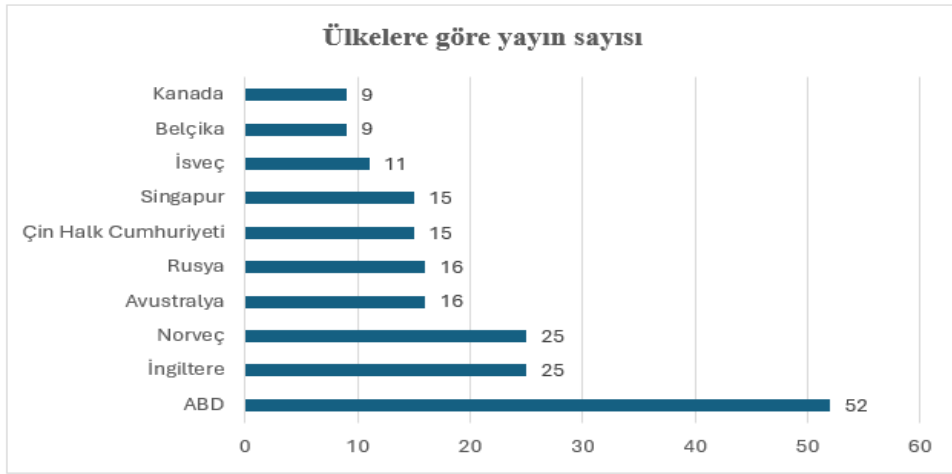

Şekil 5. En Fazla Yayın Yapan Yazarların Kurum Bilgileri

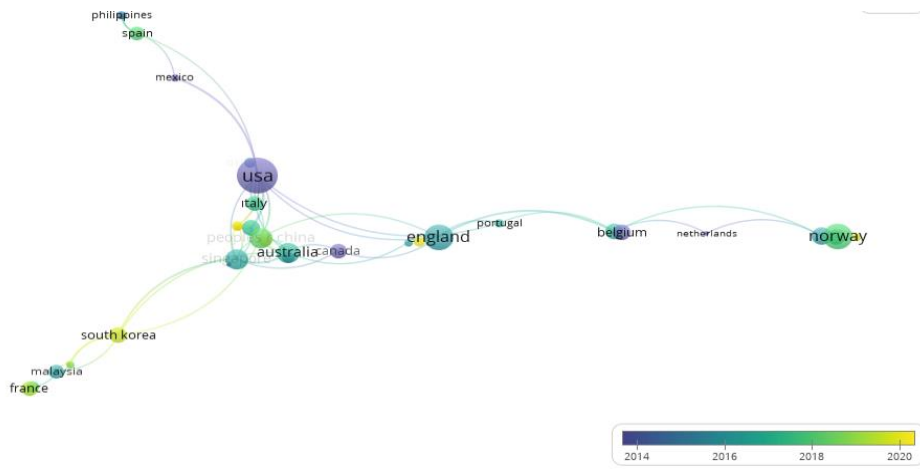
Şekil 5’de en fazla yayın yapan yazarların kurumlara göre dağılımı: Nanyang Technological University (9 yayın), United States Department of Defense (7 yayın), United States Navy (7 yayın), University College of Southeast Norway (7 yayın), University of Bergen (7 yayın), Antwerp Maritime Academy (5 yayın), Australian National University (5 yayın), National University of Singapore (4 yayın), Norwegian University of Science and Technology NTNU (4 yayın) ve United States Naval War College (4 yayın) olarak sıralandığı saptanmıştır.

4.6. Ülkeye Göre Eserler

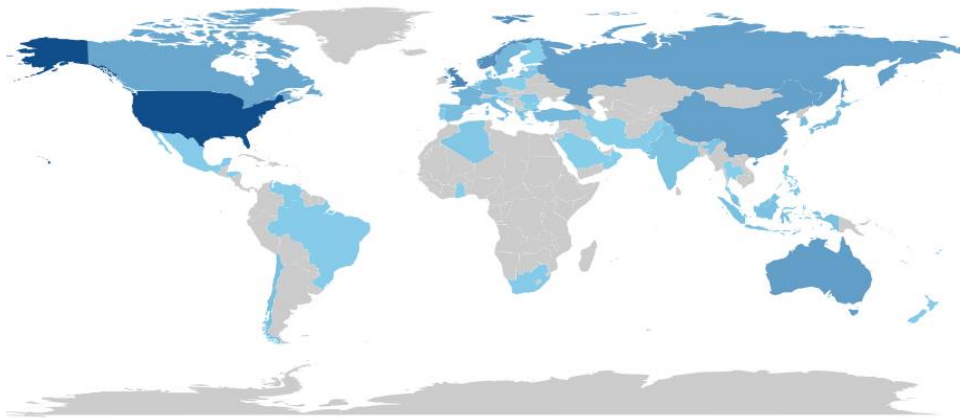
Eserlerin yazıldıkları ülkelere göre dağılımı Şekil 6’da verilmiştir.

Şekil 6. Ülkeye Göre Eser Sayısı

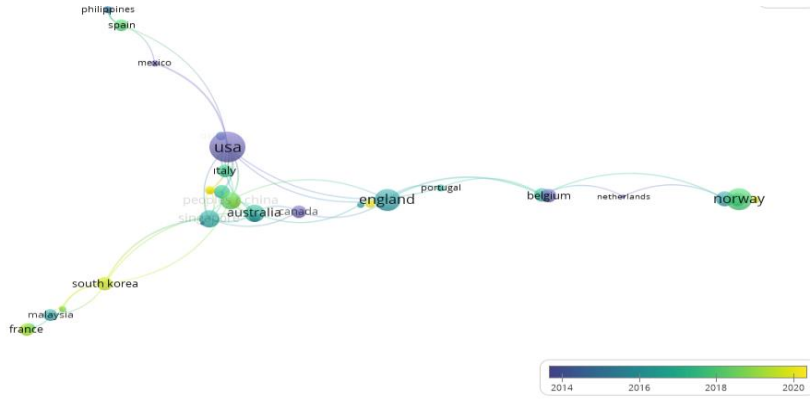

Şekil 7. Ülkeye Göre Eser Sayısı

Şekil 8. Ülke Bazında Bilimsel Üretim Dağılımı

Şekil 6, 7 ve 8’de eser sayılarına göre ülke bazında bilimsel üretim dağılımının sırasıyla; ABD (52 yayın), İngiltere (25 yayın), Norveç (25 yayın), Avustralya (16 yayın), Rusya (16 yayın), Çin Halk Cumhuriyeti (15 yayın), Singapur (15 yayın), İsveç (11 yayın), Belçika (9 yayın) ve Kanada (9 yayın) olarak sıralandığı saptanmıştır.

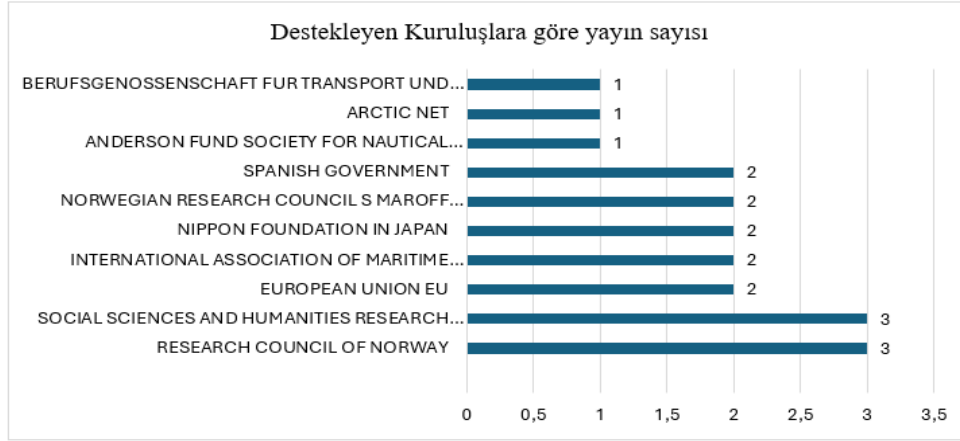

Şekil 9. En Fazla Atıf Alan Ülkeler

Yayınlar en çok atıf alan ülkelerin İngiltere (24 eser, 779 atıf), Fransa (8 eser, 673 atıf), Amerika Birleşik Devletleri (48 eser, 654 atıf), Norveç (24 eser, 277 atıf), Singapur (15 eser, 230 atıf), Avustralya (16 eser, 179 atıf), İsveç (11 eser, 160 atıf), Kanada (8 eser, 144 atıf), Japonya (9 eser, 113 atıf), Çin Halk Cumhuriyeti (15 eser, 96 atıf), Almanya (9 eser, 90 atıf) ve İtalya (8 eser, 85 atıf) olduğu görülmektedir (Şekil 9).

4.7. Eserleri Destekleyen Kuruluşlara Göre Yayın Sayısı

Araştırmaları destekleyen kuruluşlar Şekil 10'da verilmiştir:

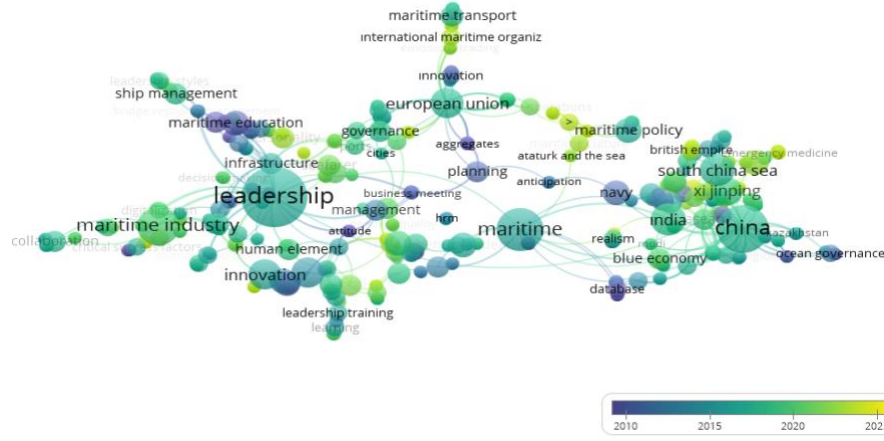

Şekil 10. Eserleri Destekleyen Kuruluşlara Göre Eser Sayısı

Şekil 10'da yayınları destekleyen kuruluşlara göre yayın sayıları bulunmaktadır. Liderlik ve denizcilik işletmeleri eserleri destekleyen kuruluşlar; Research Council of Norway (3 yayın), Social Sciences and Humanities Research Council of Canada (SSHRC) (3 yayın), European Union (EU) (2 yayın), International Association of Maritime Universities (IAMU) (2 yayın), Nippon Foundation in Japan (2 yayın), Norwegian Research Council's MAROFF Program (2 yayın), Spanish Government (2 yayın), Anderson Fund Society for Nautical Research (1 yayın), Arctic Net (1 yayın) ve Berufsgenossenschaft für Transport und Verkehrswirtschaft BG Verkehr Hamburg Germany (1 yayın) şeklindedir.

4.8. Eserlerin Anahtar Kelime Bilgileri

Araştırmada en fazla yer alan anahtar kelime bilgisi Şekil 11'de verilmiştir.

Şekil 11. En çok yer alan anahtar kelimeler

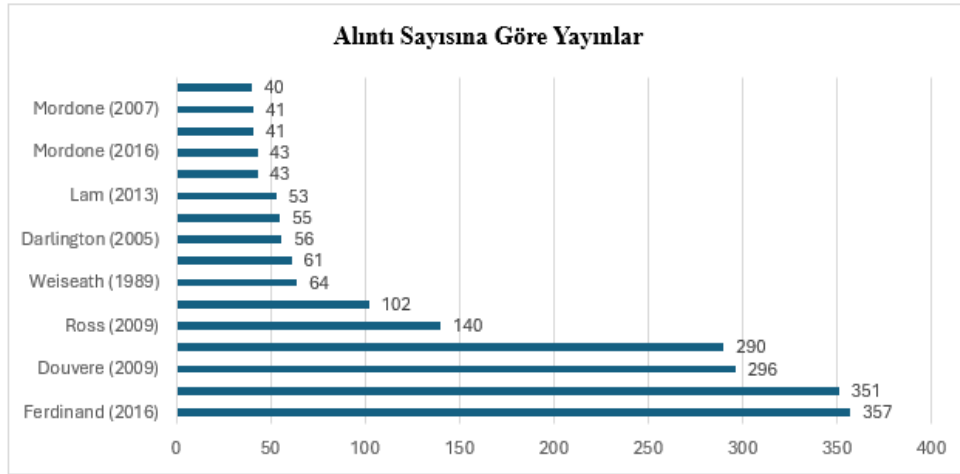

Şekil 12. En Fazla Yer Alan Anahtar Kelime Bilgileri

Şekil 11 ve Şekil 12'deki bilgilere göre en çok kullanılan anahtar kelimelerin; Çin (25), liderlik (24), denizcilik endüstrisi (15), Güney Çin Denizi (12), Hindistan (7), Avrupa Birliği (6), yenilik (6), teknoloji (6), Xi Jinping (4), entegrasyon araştırma-eğitim (4), araştırma projeleri (4), Covid-19 (4), donanma (4), denizcilik politikası (4), denizcilik (4), otantik liderlik (4), denizcilik eğitimi (4), deniz taşımacılığı (3) ve altyapı (3) olduğu görülmektedir.

4.9. Eserlerin Aldıkları Atıf Bilgileri

Eserlerin aldıkları atıf bilgileri aşağıdaki gibidir:

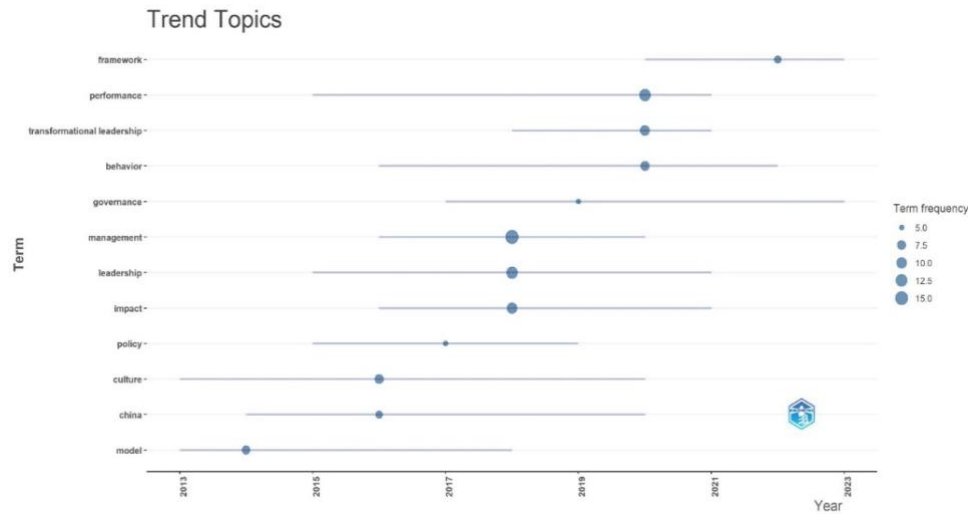

Şekil 13. En Fazla Atıf Alan Eser Bilgileri

Şekil 13’de en fazla atıf alan eserlerin; Ferdinand (2016) (357 atıf), Chauvin (2013) (351 atıf), Douvere (2009) (296 atıf), Benn (2009) (290 atıf), Ross (2009) (140 atıf), Johnston (2006) (102 atıf), Weiseth (1989) (64 atıf), Anwar (2020) (61 atıf), Darlington (2005) (56 atıf), Curtin (2005) (55 atıf), Lam (2013) (53 atıf), Mordone (2014) (43 atıf), Mordone (2016) (43 atıf), Mordone (2013b) (41 atıf), Mordone (2007) (41 atıf) ve Mordone (2017) (40 atıf) olduğu belirlenmiştir.

4.10. Sıkça Yer Alan Kelime Bilgisi

Araştırmada en fazla yer alan kelimelere göre dağılım, Şekil 14’de verilmiştir.

Şekil 14. Yıllık Temelde En Fazla Konuşulan Konular

Şekil 14’de eserlerin başlık, özet, anahtar kelime kısmında yıl temelinde en fazla yer alan konulara göre dağılımları verilmiştir. Denizcilik işletmelerinde liderlik makalelerinde özellikle 2016’lı yıllar sonrası en çok konuşulan konuların sırasıyla çerçeve, performans, dönüşümcü liderlik, davranış, yönetim, yönetim, liderlik olduğu görülmektedir.

5.Sonuç ve Tartışma

Denizciliğin özel bir alan olması ekseninde, denizcilik işletmelerinde liderliğin önemi ve gereği ile oldukça hassas bir konu olduğunun bu çalışma ve araştırma kısmı ile altı bir kez daha çizilmiştir. Bu amaçla çalışma ve araştırma kısmında; WOS veri tabanında yayın başlığında, denizcilikte liderlik alanında 1989 ile 2023 yılları arasında yapılan ve “denizcilik işletmeleri” ve “liderlik” anahtar kelimelerini içeren 288 yayının bibliyometrik olarak analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçlarında; veri setinde yer alan 929 anahtar kelimeyle birlikte, alandaki eserlerin yıllık büyüme oranı %4.71 ve her bir yayına düşen ortalama atıf sayısı 11.74 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, uluslararası iş

birliği oranı %15.28 olarak belirlenmiştir. Benzeri yönde, Fiskin ve Cerit (2020) WOS veritabanını kullanarak Science Citation Index-Expanded (SCI-Expanded) ve Social Sciences Citation Index (SSCI) veri tabanlarından 1975-2018 yılları arasında yapılan çalışmada, denizcilik/gemicilik literatürü de karşılaştırmalı olarak sunulmuş ve önde gelen yazarların yorumları, önemli araştırma alanları, önde gelen yazarlar, ülkeler, kuruluşlar, dergiler ve yayınlar gösterilmiştir.

Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulguların; denizcilikte liderlik alanında yapılan yayınların çoğunluğu uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve ulaşım gibi alanlara odaklandığı anlaşılmıştır. Yayınların türü bakımından ise makalelerin %82.64'ünü oluşturduğu görülmüştür. Yıllara göre yapılan yayın sayıları ele alındığında, denizcilikte liderlik konusundaki araştırmaların gereğinin ve öneminin arttığı tespit edilmiştir. En çok yayın yapan yazarlar arasında Vervoort, M. ve Hystad, S.W. gibi isimler dikkat çekmektedir. Yayınları destekleyen kuruluşlar arasında Research Council of Norway ve European Union gibi kurumlar bulunmaktadır. Ülkeler bazında bilimsel üretime gelindiğinde ise ABD'nin önde olduğu görülmüştür. Çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin analizinde, liderlik, denizcilik endüstrisi ve Güney Çin Denizi gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Animah (2024)'ın denizcilik endüstrisinde yaptığı son 20 yıllık 115 dergi makalesini içeren yayınlar sistematik derleme çalışması göre; denizcilik endüstrisinde risk değerlendirmesi, insan hatası analizi, güvenilirlik tahmini ve kaza araştırması gibi çeşitli alanlarda bayes ağının uygulanmasında artan bir eğilim olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunun denizcilik endüstrisinde iş gücü değerlendirilmesi yönünde ve dolaylı olarak liderlik davranışlarının etkileri boyutu ile benzeri olduğu belirtilebilir. Mahendrran ve Ark.'nın (2023) denizcilik sektöründe deniz turizmi alanında yaptıkları bibliyometrik analiz çalışmasında; "deniz turizmi endüstrisinin, hükümet ve siyasi destekler, çevre sorunları, paydaşlar arasındaki işbirliği, deniz turizmi kanunu ve politikaları, teknolojik konular ve deniz turizmi bilgisi" gibi sorun kümeleriyle uğraştığı tespit edilmiştir (s.330).

Liderlikle ilgili Dünya'da ve Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde; Kaya ve Küçükçene'nin (2023) çalışmasında, liderlik çalışmalarının "eğitim" alanında gerçekleştirildiği; en çok çalışılan liderlik tarzının, dönüşümcü liderlik olduğu; 2004'den sonra liderlik çalışmalarının arttığı ve 2020'de bilgi patlaması yaşandığı tespit edilmiştir. Bir diğer çalışma olan Baynal, vd.'nin (2021) çalışmasında, en fazla dönüşümcü liderlik ve onunla ilişkili olarak etkileşimci liderliğe rastlanmıştır. Bir başka çalışma olan, Kırpık ve Dönbak'ın (2021) araştırmasında ise Web of Science veri tabanında 723 eser incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda son beş yılda tespit edilen yeşil insan kaynakları uygulamaları kavramı tespit edilmiştir. Yorulmaz(2023, s.10)'ın, gemi kaptanlarının ve baş mühendislerinin algılanan liderlik davranışlarına yönelik yaptığı araştırmasının incelenmesinde gemi yöneticilerinin daha çok iş odaklı liderlik davranışını gösterdikleri bulunmuştur. Dolayısıyla çalışmaların ortak özellikleri bağlamında, liderlik konusuna ilişkin çalışmalara olan ilginin arttığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

Bu çalışma, denizcilikte liderlik konusunun özellikle ülkemizde daha önce incelenmediği fark edilerek, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece denizcilikte liderlik alanında yapılacak gelecekteki araştırmaların odak noktalarını belirlemek için bir temel oluşturabilmektedir. Bu şekilde, sektördeki liderlik pratiğinin geliştirilmesine ve denizcilik yönetimine yönelik daha etkili stratejilerin oluşturulmasına destek vereceğine inanılmaktadır. Bu çalışmada elde edilen önemli bulgular, denizcilik sektöründe liderlikle ilgili gelecekte yapılacak bilimsel çalışmalara ışık tutacağı değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın sınırlılıkları ve gelecekteki araştırmalar için daha derinlemesine analizler ve sektördeki değişen dinamiklerin daha iyi anlaşılması için ileriye dönük araştırmalar önerilmektedir. Sonuç olarak, denizcilikte liderlik alanında yapılan araştırmaların öneminin giderek arttığı ve bu alanda daha fazla uluslararası iş birliğinin gerçekleştiği görülmektedir. Bu çalışma, alandaki mevcut bilgi birikimine önemli katkılar sağlayacağına inanılmaktadır.

Kaynakça

- Animah, I. (2024). *Application of bayesian network in the maritime industry: Comprehensive literature review*, Ocean Engineering, 302, 1-18.
- Aslan, Ş. (2013). *Duygusal Zekâ, Dönüşümcü ve Etkileşimci Liderlik*, 2. Baskı, Eğitim Kitabevi, Konya.
- Aslan, Ş. (2019). *Geçmişten Günümüze Liderlik Kuramları*, 2. Baskı, Eğitim Yayınevi, Konya.
- Baynal Doğan, T.G., Doğan, S. ve Aykan, E. (2021). *Liderlik Tarzlarının Bibliyometrik Analizi*, Erciyes Akademi, 35(1), 161-189.
- Blanchard, K. (2020). *Liderlikte Çıtaı Yükseltmek, Liderlik ve Yüksek Performanslı Kurumlar Yaratmada Blanchard Yaklaşımı*, 2. Baskı, Salon Yayınları, Konya.
- Bwalya, A. (2023). *Leadership Styles*, 11(8), 181-194, www.globalscientificjournal.com.
- Corbett, J. J. ve Winebrake, J. (2008). *The Impacts of Globalization on International Maritime Transport Activity*, OECD Global Forum on Transport and Environment in a Globalizing World, 10-12 Kasım, Guadalajara, Mexico.
- Cronin, T. E. (1996). *Reflections on Leadership, Military Leadership*, Ed. R. Taylor and W. Rosenbach, Boulder: Westview Press.
- Daim, T.U., Rueda, G., Martin, H. ve Gerdri, P. (2006). *Forecasting emerging technologies: use of bibliometrics and patent analysis*. Technological Forecasting and Social Change, North-Holland, 73(8), 981-1012. DOI: 10.1016/j.techfore.2006.04.004.
- Fiskin, C.S. ve Cerit, A.G. (2020). *Comparative bibliometric and network analysis of maritime transport/shipping literature using the Web of Science database*, Scientific Journals of The Maritime University of Szczecin / Zeszyty Naukowe Akademii Morskiej w Szczecinie, 133(61), 160-170, DOI: 10.17402/412.
- Graham, J. (1997). *Outdoor leadership: Technique, common sense and self confidence*, Seattle, WA: The Mountaineers.
- Kantek, F. Kurnaz, H. ve Yeşilbaş H. (2019). *Sağlık ve hemşirelik yönetimi dergisinin bibliyometrik analizi*, Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, 6(3), 228-37.
- Kaya, E. ve Küçükçene, M. (2023). *Türkiye’de “Liderlik” Çalışmaları (1983 - 2021): Bibliyometrik Bir Analiz*, Manisa Celal Bayar University Journal of Social Sciences, 21 (1), 75-94.
- Kırpık, G. ve Dönbak, E.R. (2021). *Turizm Alanında Yer Alan Liderlik Araştırmalarının Bibliyometrik Analizi*, Alanya Akademik Bakış Dergisi, 5(2), 883-909.
- Mahendran, S., Mahinda, B.Y., Mohd, Z.R., Ainon, R. ve Zaimudin, M.Z.M. (2023). *Bibliometric analysis of maritime tourism research*, Australian Journal of Maritime & Ocean Affairs, 15(3), 330-356.
- Merigó, J.M. ve Yang, J.B. (2017). *A bibliometric analysis of operations research and management science*. Omega, 73, 37-48. <https://doi.org/10.1016/j.omega.2016.12.004>
- Northouse, P.G. (2018). *Leadership: Theory and Practice* (8th ed.), Sage Publications.
- Oliveira, O., Silva, F., Juliani, F., Barbosa, L. and Nunhes, T. (2019). *Bibliometric method for mapping the state-of-the-art and identifying research gaps and trends in literature: an essential instrument to support the development of scientific projects*. S.Kunosic ve E. Zerem, (Ed.), *Scientometrics Recent Advances* içinde.10.5772/intechopen.85856, <https://www.intechopen.com/books/7646>
- Öter, S. (2023). *Denizcilik İşletmelerinde Liderlik (Dönüşümcü Liderlik ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişkiler)*, Serüven Yayınevi: Ankara.
- Öter, S. ve Ayan, M.S. (2016). *Denizcilik İşletmelerinde Dönüşümcü Liderlik ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Literatür Araştırması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi, 8 (1), 129-157.
- Özkan, E. ve Sürmeli, Ş. (2023). *Cerrahi Alan Enfeksiyonuna Yönelik Bibliyometrik Analiz ve Bilim Haritalama: Tanımlayıcı Araştırma*, Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi, 15(3), 584-592
- Saruhan, S.C. ve Yıldız, M.L. (2009). *Çağdaş Yönetim Bilimi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Simona, U. ve Cristina, D. (2013). *The Profile of the Maritime Leader*, “Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series, XIII (2), 529-533.

- Stoner, J. (1988). *Visionary Leadership, Management, and High Performing Work Units*, Doctoral Dissertation, University of Massachusetts.
- Tatar, V., Özer, M. ve Kartal, A. (2019). *Deniz Taşımacılığı ve Limanların Ekonomik Etkileri: Hopa Limanı Analizi*, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6 (5), 138-150.
- Val, C. ve Kemp, J. (2023). *Leadership Styles, Harnessing the Power of Adventure*, 28-31, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ994012.pdf>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023).
- Van Raan, A.F.J. (2004). *Sleeping beauties in science*, *Scientometrics*, 59(3), 467-472. DOI: 10.1023/B:SCIE.0000018543.82441.f1.
- Yorulmaz, M. (2022). *Gemi Kaptanlarının Liderlik Davranışları: Gemi İnsanlarının İş Tatminine ve İş Performansına Etkileri*, *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 6(3), 53-78.
- Yorulmaz, M. ve Birgün, S. (2016). *Deniz Ulaştırma Lojistiği Hizmet Yetenekleri İle Firma Performansı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Deniz Ulaştırma İşletmelerinde Bir Uygulama*, *Journal of Transportation and Logistics*, 1 (1), <http://dx.doi.org/10.22532/jtl.237887>.
- Yorulmaz, M. (2023). *Gemi Kaptanlarının ve Baş Mühendislerinin Algılanan Liderlik Davranışlarının, Gemi İnsanlarının Bağlamsal Performansına Etkisi*, *Denizcilik Araştırmaları Dergisi: Amfora*, 2(3). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2910332>, (Erişim Tarihi: 26 KAsım 2024).